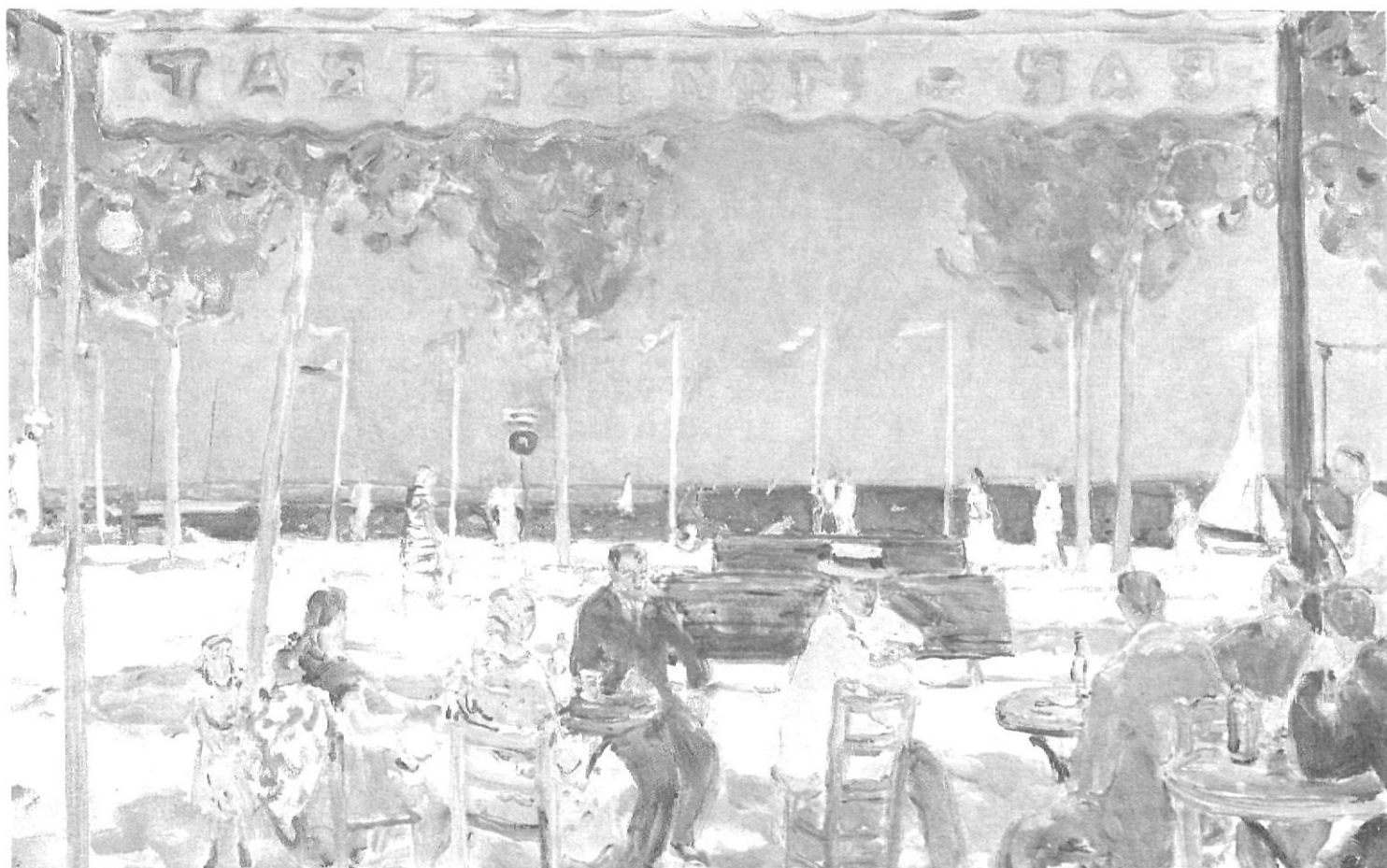

Josep Amat, la independència d'un mestre

Del 9 d'abril al 9 de maig, la Fontana d'Or de Girona ha acollit una exposició antològica de Josep Amat Pagès, pintor nascut a Barcelona el 1901 i molt vinculat a Sant Feliu de Guíxols. Carles Mitjà, Enric Marquès i Jaume Fabre, de la redacció de la *Revista de Girona*, l'han visitat a la casa barcelonina i hi han parlat relaxadament, sense adminicles magnetofònics per entremig. Ell, amable, al voltant d'una taula on recolzar l'artesanal quadern de notes, els ha recordat coses de la seva joventut, dels seus amics, de la seva obra. La conversa ha transcorregut en un estudi ple d'obres de Mompou, Mir, Sunyer, Aragay, Nonell, Manolo i Rebull. En una paret, un quadre que Josep Amat va pintar durant la guerra: uns aparadors de Sant Feliu sense res a dintre. Pel balcó es veu un pati cobert de gespa sobre la qual caminen dues tortugues. El cant de les merles i la remor d'un petit brollador lluiten per imposar-se al brogit que puja de la ciutat.

"Bar Montserrat", Sant Feliu de Guíxols. 50 x 73 cms., oli sobre tela, 1945.

Transcripció: JAUME FABRE

Fotografies: CARLES MITJÀ

És dels pocs artistes catalans actuals que encara ha arribat a veure un Renoir en l'aparador d'un marxant de París. Als seus 86 anys, Josep Amat segueix pintant cada dia, des de la finestra de la seva torre del Putxet, a Barcelona, o des de la terrassa del seu apartament al passeig de Mar de Sant Feliu de Guíxols.

L'edat ha afegit astúcia a la seva murrieria innata. No hi ha manera d'agafar-lo en una indiscreció, no parla malament de ningú, tots els qui ha conegut han estat bons artistes i excel·lents persones. L'Enric Marquès, a qui li agrada provocar, li engega:

—De l'escola d'Olot, quins són els bons?

—En Pujol, en Vayreda. Tots són molt respectables. La gent que s'estima el paisatge són bona gent.

—Però potser n'han fet un abús, del paisatge...

—Tots cometem abusos, en la vida.

—Els crítics de Barcelona us han batejat com el pintor de Sant Gervasi i els crítics gironins us diuen el pintor de Sant Feliu. Amb quin sant us quedeu?

—Em sento de tots dos llocs. Sant Gervasi i el Putxet ocupen certament una part molt important en la meua vida. Hi he viscut des que em vaig casar! Però com voleu que l'estimi més que Sant Feliu si la meua muller és ganxona i a Sant Feliu hi he passat també moltíssimes hores de la meua vida?

El color artificial dels bronzejadors

Sant Gervasi ha estat un dels barris barcelonins més maltractats per la política favorable a les grans vies de circulació i a l'especulació immobiliària que va fer possible el franquisme. Sant Feliu també ha estat víctima del descontrol urbanístic i paisatgístic dels anys seixanta. Josep Amat ha patit totes dues destruccions. La casa on havia viscut vint-i-cinc anys, a Sant Gervasi, va ser enderrocada per obrir un cinturó de ronda. Les àm-

"De la mateixa finestra es poden pintar quadres molt diferents"

"En aquests temps, al carrer, un pintor hi fa nosa"

plies perspectives de Sant Feliu se les va anar menjant la necessitat de crear allotjaments pel turisme que omplia els carrers, i sobretot les platges.

Quan les excavadores el van fer fora de casa, es va assegurar que no li tornaria a passar. Va trobar una altra torre al mateix barri, més amunt, just on comença el parc del Putxet. Des de les finestres del darrere de casa seva només veu verd i pinta una mica cada dia.

—Mai no és el mateix. Segons l'hora del dia, segons el temps que

fa, les formes i els colors canvien. Des d'una mateixa finestra es poden pintar quadres molt diferents. Jo mai no he necessitat anar a buscar temes gaire lluny. M'ha agradat sempre pintar allò que tenia al voltant, les coses quotidianes, la vida del carrer, sobretot els carrers. A Sant Feliu, la gent em deia, ¿per què no vas a pintar a les roques, com els altres? No m'agradava. Jo preferia el passeig, els carrers. Però tant a Sant Feliu com a Barcelona, cada vegada m'ho han anat posant més difícil: els cotxes ho envaeixen tot. Ja no és possible trobar un paisatge urbà sense cotxes. Em posava a pintar en una vorera i al cap d'una estona venia un cotxe i em feia fora perquè volia aparcar. Tinc la sensació que en aquest temps, al carrer, un pintor hi fa nosa, i a mi mai no m'ha agradat fer nosa. Per això últimament he anat molt al Parc de la Ciutadella, que és un oasi tancat al trànsit. A Sant Feliu, a l'estiu, també se'm fa difícil pintar. Abans podia pintar el port

“La paleta s’ha d’aguantar amb la mà”

“M’ha agradat sempre pintar les coses quotidianes”

“El passeig de Sant Feliu continua essent el millor del món”

amb dues o tres persones en primer terme. Ara hi ha multituds i amb una pell torrada artificialment que trenca tots els esquemes de llum i color.

—No s’ha sentit mai temptat de pintar les destruccions que ha anat veient?

—Mai. Sempre es pot trobar algun racó que se salva dels desastres, algun lloc bonic. Tot és qüestió de saber observar i triar l’estació adequada i el moment precís de llum.

Les dones despullades i Girona

No és pintor d’estudi. “La paleta”, diu, “s’ha d’aguantar a la mà. Així et pots acostar o separar del quadre segons el que necessites”. Només ara, per l’edat, li costa aguantar la paleta i la deixa sobre una taula per treballar. Però continua necessitant que hi hagi vida al seu voltant. Mai no ha fet nu, que és feina d’estudi. “El faria”, diu, “només si

estigués voltat de dones despul·lades". I hi afegeix una anècdota: "Una vegada, a la cambra d'un ho·telet de la rue Notre Dame des de la finestra de la qual pintava, a París, una dona de la neteja se'm va oferir per a posar nua. Imagino que tenia segones intencions. Jo li vaig dir que no m'hi dedicava, que es bus·qués un especialista".

—Quan pinto la figura humana, m'agrada que actui, sense posar. O els agafo sense que se n'adoni, o bé els dic: ves fent. I quan hi ha un instant que m'agrada, els dic: un moment. Prenc uns apunts, i després pinto.

Tot i estar molt vinculat a Sant Feliu de Guíxols, mai no s'ha sentit atret per la propera Girona. Diu que amb les pedres monumentals li passa una mica com amb el nu: que no n'és especialista.

—M'agrada pintar les coses que em són més properes i no anar a buscar llocs monumentals. M'agrada retratar la vida quotidiana que es mou al meu voltant. A la meua època, els pintors anaven a Tossa, a Sitges... Jo em quedava a Sant Feliu, a Vilanova. M'ha agradat sempre anar al meu aire. Alguns em qualifiquen de postimpressionista, però la veritat és que el qualificatiu que millor em va és el d'independent. No tinc

"L'única cosa que jo he volgut fer és una pintura sincera"

una fórmula per pintar. La descobreixo cada cop que m'hi poso. Segurament per això no m'ha vagat de muntar el cavallet a Girona ni moure'm en els seus ambients artístics. De l'Aguilera, en Pons Martí... en coneixia l'existència, però no els vaig tractar mai.

París, París

—Vaig anar per primer cop a París el 1933, amb Grau Sala. Jo havia fet la primera exposició a Can Dalmau, l'any vint-i-vuit, i va ser ell el que em va aconsellar d'anar a París. Em va fer una carta de recomanació per en Llorens Artigas, però ni el vaig anar a veure. Quan al cap de vint anys el Pepito Llorens va venir a Barcelona i ens vam conèixer, li vaig ensenyar la carta i vam riure molt. Ell va instal·lar aleshores al pati de la meua casa de Sant Ger·vasi un forn de ceràmica d'on van

sortir moltes de les seves obres abans que se n'anés a Gallifa.

París, per Josep Amat, va ser un descobriment i una revelació. Encara era el París d'abans de la guerra, molt diferent, com ell mateix recorda, del que va trobar després, als anys cinquanta. Encara no hi havia arribat la influència nord-americana i a la plaça de Tertre els pintors no s'hi amuntegaven.

—La pintura francesa m'agradava molt, però només l'havia vista en reproduccions. Quan la vaig veure de debò, als aparadors dels marxants, em vaig adonar que era en el centre del món. També em vaig adonar, en veure les obres dels genis, que jo no faria mai coses semblants. Però hi havia pintors de segona fila que m'agradaven molt i que em veia amb cor d'igualar. Veia que podia arribar al mateix lloc que ells i vaig seguir el seu camí. Jo mai no he sigut persona d'ambicions i més aviat he estat conscient de les meves limitacions. El que jo volia era anar pintant per viure. Així que vaig tornar molts cops a París. Agafava el tren, en tercera, m'allotjava a l'hotel Saint Agustin o al Notre Dame, a la riba del Sena, que em costaven sis francs diaris i no tenien ni aigua corrent. Portava una comptabilitat molt estricta per a fer-me

El pintor Joaquim Mir, en el dia del casament de Josep Amat i Isabel Girbau, el 17 de juny de 1936.

durar al màxim els estalvis i poder comprar el màxim de bastidors. Cada matí em prenia un groc, i em posava a pintar, molt sovint des de les finestres de la cambra de l'hotel. Quan acabava els diners, tornava a casa. Si m'estava un parell de dies sense dinar, era igual, perquè sabia que en arribar a casa dels meus pares ja em refaria. A Barcelona feia una exposició amb el que havia pintat a París, i me n'hi trobava amb la butxaca plena.

A la tornada del seu primer viatge a París, la seva primera exposició va ser un èxit. Li van comprar obres el doctor Trueta, Pau Casals, el col·leccionista Lluís Plandiura. L'èxit es va anar repetint i va ser quan va poder pensar a establir una mica la seva vida. Va ser quan va descobrir Sant Feliu.

Sant Feliu de Guíxols

—Vaig anar a parar a Sant Feliu d'una manera casual. Els monjos de Montserrat havien convocat un concurs de pintura i jo hi vaig anar, sobretot perquè ens mantenien uns dies de franc. Era l'any 1932. Allà vaig fer amistat amb en Frederic Verrié, un guixolenc que vivia a casa d'en Mir, a Vilanova. Ell em va fer la propaganda de Sant Feliu i em va suggerir d'anar-hi. Li vaig fer cas. L'any trenta-tres era una ciutat meravellosa, com del sud de França. El passeig, amb els tendals dels casinos i les taules parades, em va enamorar. I també m'hi vaig enamorar de la que després seria la meva dona. Em Verrié ja m'havia

advertit: "Vigila les noies de Sant Feliu, que són molt ganxones".

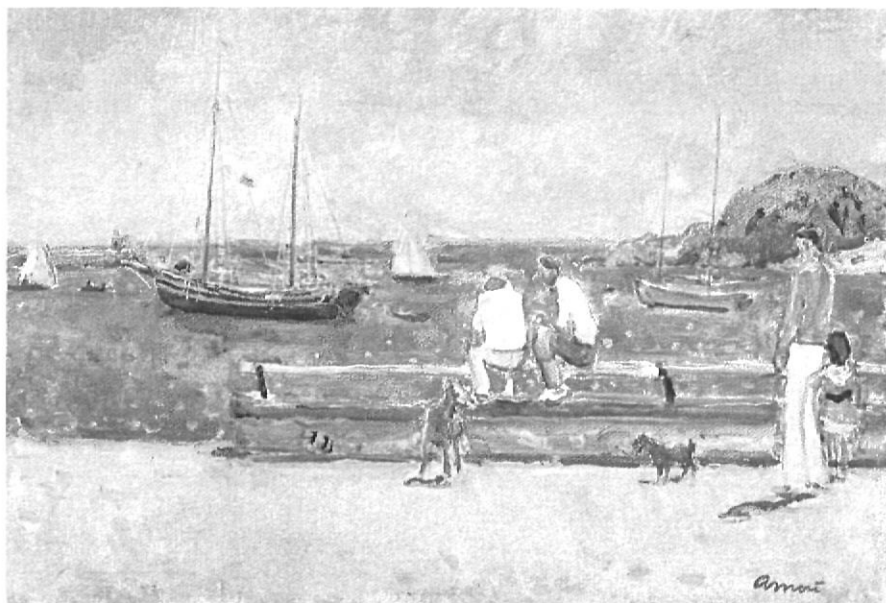
El festeig amb Isabel Girbau i amb Sant Feliu és ple de records per a Josep Amat. Recorda Josep Pla, Gaziol, Juli Garreta, Raoul Dufy...

—Hi havia un tal Mariano Viñas, un gran pianista. Vivia a la placeta de Sant Joan i cada tarda hi anàvem els coneguts de Sant Feliu. Ell tocava i la meva germana, que era una bona lieder, l'acompanyava. La gent feia rotllana al voltant de la finestra del carrer, per escoltar-los. A Raoul Dufy l'havia conegut a París. Anava a Sant Feliu a fer les aigües, perquè tenia artritis. En Gaziol tenia molts amics, es feia molt amb tothom, sobretot amb els pescadors. Era un home molt planer.

Anava amb ell el dia que la meva dona va tenir l'accident. Visitàvem un indret de Sant Feliu on hi ha restes ibèriques i ella va tenir la desgràcia de caure a un pou. És un dia que no he oblidat mai. Un dia negre.

Va casar-se el 17 de juny de 1936, just un mes abans de començar la guerra, que els va agafar a Sant Feliu. No va ser-hi gaire temps, perquè, com ell explica, "no em deixaven pintar el port, es pensaven que feia plànols per passar-los a l'altre bàndol". Es va casar gran, als 35 anys. Diu que no va voler-ho fer "fins que vaig estar ben establitzat".

—No vaig tenir casa a Sant Feliu fins després de la guerra. La primera va ser a la Rambla, cantonada

"Badia de Sant Feliu de Guíxols", 50 x 65 cms., oli sobre tela, 1977.

Sant Feliu de Guíxols,
1950: Josep Amat
amb el pintor
francès Raoul Dufy i
la família del
ceramista Llorens
Artigas.

al passeig, al costat de Can Salvi. Era una casa molt vella que em vaig anar arreglant. Quan va arribar el boom del turisme, el propietari la va voler vendre i em va donar opció, però jo no podia comprar-la, perquè estava pagant la de Barcelona. Aleshores en Cendrós, a qui havia conegut a través d'en Gaziol, em va ajudar d'una manera ben curiosa: ell va comprar la casa i em va deixar que hi seguís vivint. Al cap dels anys vaig veure que els seus fills fri-

saven per disposar-ne i vaig marxar-me. Em vaig comprar aleshores el pis que ara tinc al passeig, un passeig que segueix essent el més bonic del món.

Infància i Joventut a Barcelona i Vilanova

Va néixer a Barcelona el 13 d'abril de l'any 1901 al número 29 del carrer de Muntaner, tocant a la Uni-

versitat. La seva família procedia del Baix Llobregat, on tenia propietats entre Viladecans i Sant Climent. Els pares van poder donar carrera als quatre fills. Josep va anar fins l'any dotze a l'Ateneu Obrer que dirigia Nicanor Vázquez, al carrer dels Tallers.

—De petit vaig tenir relació amb dos grans pintors de la generació anterior a la meua, en Mir i en Sunyer, cosa que segurament va influir en el meu camí artístic. Els Sunyer eren veïns de casa nostra. Vivien a la casa del costat, al número 31. Els pares d'ell i els meus eren amics, i jo jugava amb les seves germanes quan ell era a París. Saltàvem d'una casa a l'altra pel terrat. Va ser Joaquim Sunyer qui va convèncer el meu pare que jo tenia aptituds artístiques. Als quinze anys ja dibuixava del natural. Així que quan vaig acabar el batxillerat em van enviar a Llotja. Allà vaig estudiar amb en Ramon Calsina, en Lluís Montaner, la Teresa Condominas, en Manuel Rocamora, que després va muntar el museu de la indumentària... En Joaquim Mir el vaig conèixer al Vallès, cap al 1924. Un dia ens vam trobar els dos pintant al mateix indret i ell es va interessar pel que jo feia. Els Mir eren un matrimoni sense fills i em van agafar un afecte paternal. Vaig començar a anar amb ells sovint, i passava moltes temporades a la seva casa de Vilanova i la Geltrú. A ell li hagués agradat que em casés amb una noia de Vilanova, ho sé. Però no em considero deixeble seu. Jo no aprenia la seva manera de pintar. El que va tenir per mi va ser amor paternal i no mestratge artístic.

"Prenent cafè", 105 x 115 cms., oli
sobre tela de 1937.

“Una cosa que es valori molt no vol dir que sigui bona”

“Ara els estils —també a Catalunya— canvien massa de pressa”

El 1922 va exposar per primera vegada, en una col·lectiva organitzada per Fages de Climent. Hi participava un altre jove pintor que exposava també per primer cop: Salvador Dalí. El 1927, Josep Amat va treballar en les oficines de perspectiva d'obres públiques per l'exposició internacional del 1929. “Va ser el meu primer taller”, diu, “que compartia amb el pintor J.M. Buigas, germà de l'enginyer Buigas, el de les fonts lluminoses”. El 1928 va fer la seva primera exposició individual, a les galeries Dalmau, i sis anys després el primer viatge a

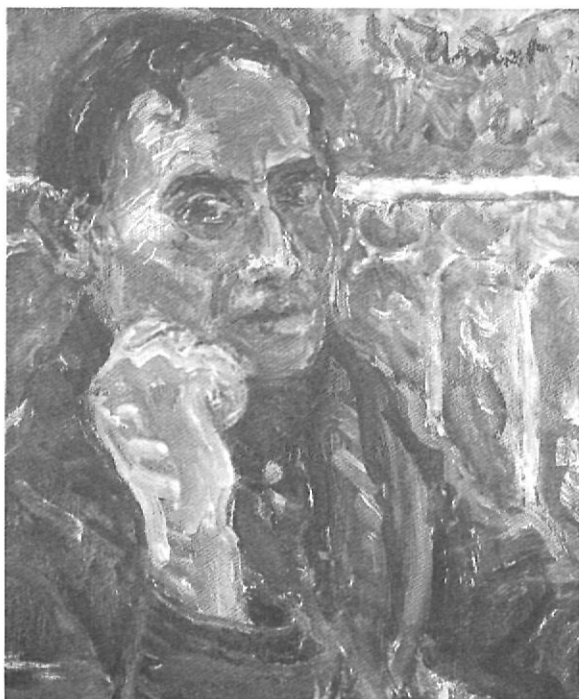
París. Exposicions, premis, èxit...

—L'única cosa que jo volia era fer una pintura sincera. M'interessava molt pels nous corrents, pel que es feia a fora, i a conèixer-ho bé m'hi van ajudar no solament els viatges a París, sinó també la revista ART, una publicació extraordinària, irreplicable, que va durar de finals del trenta-tres a mitjan trenta-cinc. Encara en conservo la col·lecció.

Sant Gervasi i el Putxet

Després de la guerra, que va passar a Barcelona, Josep Amat va continuar treballant. Enyorava els aires de París i va aprofitar la primera ocasió per sortir a l'estranger de l'única manera que era possible als anys quaranta: unes pelegrinacions a Roma, en la qual hi va anar també en Llorens Artigas. Josep Amat, que es confessa creient, —“la creació de la naturalesa, si no hi ha un cap, no s'explica”, diu —no va tenir, curiosament, a la postguerra, cap encàrrec per fer pintura religiosa, que era el modus vivendi de molts artistes. Ell va seguir amb el seu estil i els seus paisatges urbans.

—La meua dona era de Sant Feliu i jo de Barcelona. Havíem de triar un lloc o l'altre, per viure. I vam fer un terme mig. Vam llogar una casa a Sant Gervasi, amb jardí. Llavors era com un poble, i la meua dona s'hi trobava molt a gust. El pintor Francesc Gimeno hi havia viscut, abans que hi anéssim no-

“Autoretrat”, 35 × 27 cms., pintura a l'oli de 1985.

saltres. El carrer on va tenir la casa porta ara el seu nom.

Es fa un silenci, prou eloqüent que a Josep Amat li agradaria tenir la mateixa sort que el pintor Gimeno, pel que fa a la inclusió en el nomenclàtor de vies urbanes d'aquest barri que tant ha estimat.

—La pintora Olga Sacharoff havia viscut al carrer del Putxet, el mateix on jo visc ara. Me la va presentar en Grau Sala als anys trenta. Havia fugit de França, va anar a Mallorca i després es va refugiar a Sant Gervasi amb el seu marit anglès. Vam ser amics tota la vida.

D'ençà que va anar a terra la seva primera casa a Sant Gervasi, situada al carrer de Juli Verne, Josep Amat viu al número 7 del carrer del Putxet, en una antiga torre amb jardí procedent de l'època que allò era el barri d'estiueig de la burgesia barcelonina.

—Al jardí de la casa del carrer Juli Verne hi havíem fet grans partides de petanca amb en Llorens Artigas i amb en Miquel Villà. Ara que l'edat ja no em permet la petanca, jugo a la canasta amb el Villà, el meu millor amic. Cada setmana baixa un dia del Masnou, on viu, i passem un dia junts a Barcelona. Tant li és que plogui o que faci una gran nevada. Cada dimarts ell fa acte de presència, sempre a la mateixa hora. És un home molt puntual, i un gran pintor. Com ell, a Catalunya, hi ha grans artistes que no han tingut el reconeixement que mereixen, com en Pere Daura o en Pau Roig. Jo he conservat uns gustos molt particulars. Però veig que la gent es mou pel que més es cotitza. Això, de fet, ha passat sempre. Però una cosa que es valori molt no vol dir que sigui bona. És el cas, per exemple, de la Sagrada Família. El modernisme no va amb mi. Ara els estils canvien massa de pressa, també a Catalunya. Això deu ser bo, perquè és senyal que el país és viu, es renova. Però potser es renova massa. La tradició també és una cosa magnífica. Crec que les arrels no les hem de perdre.

Mentre parlàvem, i amb l'excusa de mostrar-nos un quadre de Villà, hem baixat al jardí. Quan deia les últimes frases, Josep Amat s'ha ajupit dificultosament i amb la mà ha agafat una de les dues tortugues que corren pel jardí. Les estima —es veu— i s'hi està bé en aquest jardí ombrejat, ara que el sol és alt. És hora de dir adéu i tornar al cafarnaüm de les vies ràpides que han destruït Sant Gervasi.

